

Sjönöten

En forntida kulturväxt, dess biologi och historia

17 oktober 2024

Ingrid Andersson

YMER

TIDSKRIFT

UTGIVEN AV

SVENSKA SÄLLSKAPET FÖR ANTROPOLOGI OCH GEOGRAFI

FYRTIONDE ÄRGÅNGEN

1920

CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM

1921

Uno Sundelin

***"Om stenåldersfolkets
och
sjönötens invandring
till
småländska höglandet"***

Förväxla inte :

Sjönöt

« **Vattenkastanj** »

E: Water caltrop

Trapa natans

Kinesisk vattenkastanj

E: Water chestnut

Eleocharis dulcis

Sjönöten

Trapa natans

- Ettårig vattenväxt
- 1 – 2m lång
- Behöver dygig sjöbotten
- Undervattensblad blir vattenrötter
- Små vita blommor
- Enfröig stenfrukt (nöt)

Uppblåsta skaft på bladskälkarna

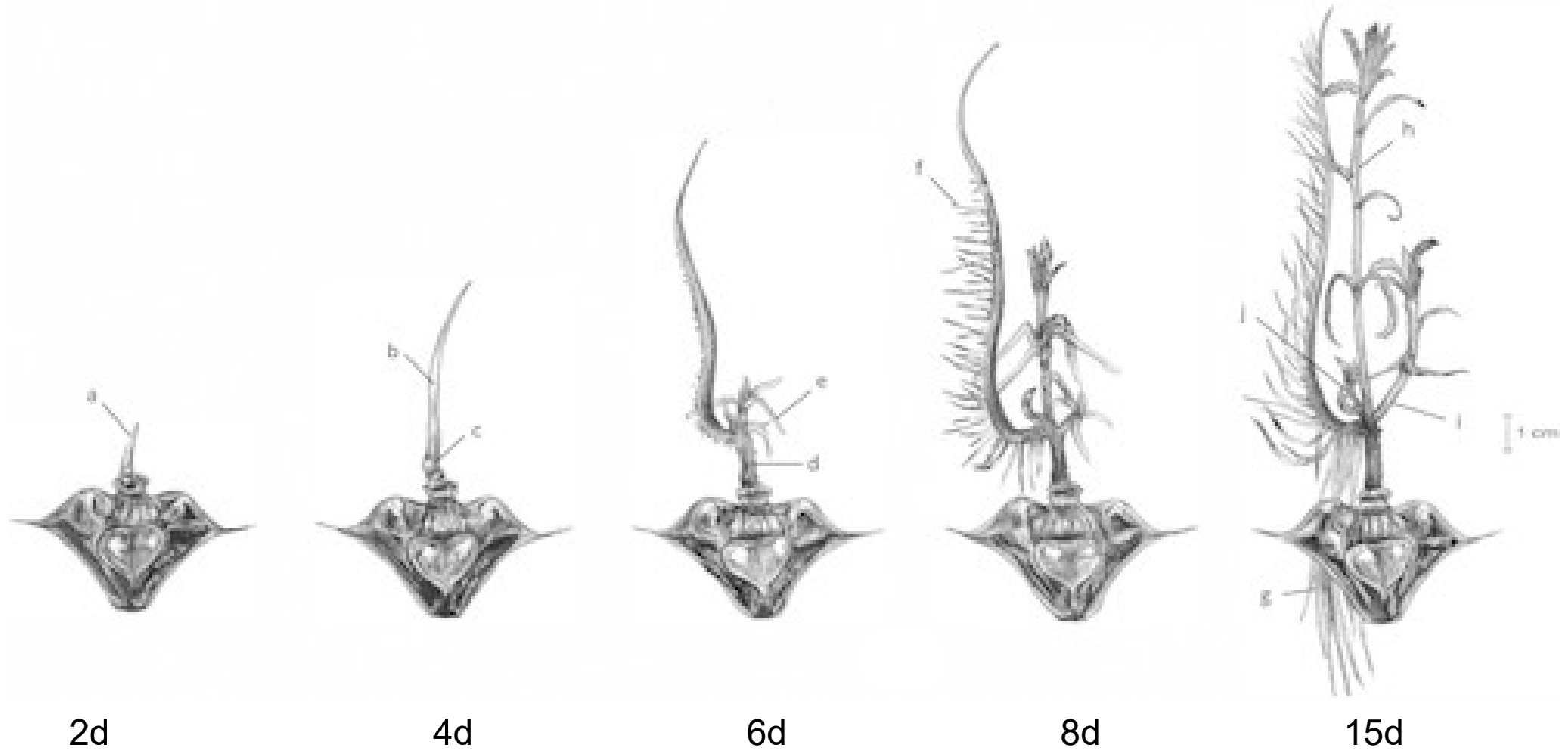

Bildar vackra « rosetter »

INVASIV ! 1 planta > 15 rosetter > 15

Hur sjönöten gror

Vad innehåller sjönöten ?

- Stärkelse (80% torr vikt)
- Protein o Essentiella aminosy
- Fett (6-7% torr vikt)
- Fibrer
- Fenoler
- Vitaminer (A, B, C, E)
- Mineraler
- ...
- Intressant enligt FAO/WHO !

Sjönötens användningar

- Mals till mjöl för att baka bröd (de gamla grekerna uppskattade det!)
- Hippokrates (430 fKr): kylande dryck mot feber
- Indiska Ayurveda : mot problem med:
 - Magen
 - Underlivet
 - Levern
 - Njurarna
 - Mjälten
 - Feber, antiseptisk, urindrivande ...
- Såldes förr i de europeiska apoteken och växten hölls därför odlad, även i Sverige men avskaffades som läkemedel : **ingen medicinsk effekt (!)**

Vad hände med sjönöten ?

- Klimatet
- Utrotning ...
- ***Historien om Kandidat Sprinchorn***

Att Carl Sprinchorn återvände till Immeln även efter den skicksedigra sommaren 1871 bevisas av denna målning utförd av en Linda Cederblad. Enligt påskrift på baksidan visar den en utfärd på Immeln i juni 1877 och de avmålade personerna identifieras som "Fröken G. von Düben", "Stud. Elis [eller möjligen Elof?] Cederblad", "Kand. C. Sprinchorn", "Fröken Louise af Petersens", "Fröken Jenny Cederblad" och "Hunden Posse". Tavlan ägs i dag av en av Carl Sprinchorns sonsöner, pol mag Staffan Sprinchorn. Foto: artikelförfattaren.

Kandidat Carl
Sprinchorns
exemplar av sjönöt

(Biologiska muséets samlingar,
Lund)

Växtbyte ...

Administrering av växtbyte i Lunds Botaniska Förening 1918. Bildkälla: *Jubileumsskrift till högtidlighållandet av Lunds botaniska förenings 75-årsjubileum* (Lund 1933).

Från 100-poängare till fridlyst ...

1905 Första fridlysningen av växt i
Sverige

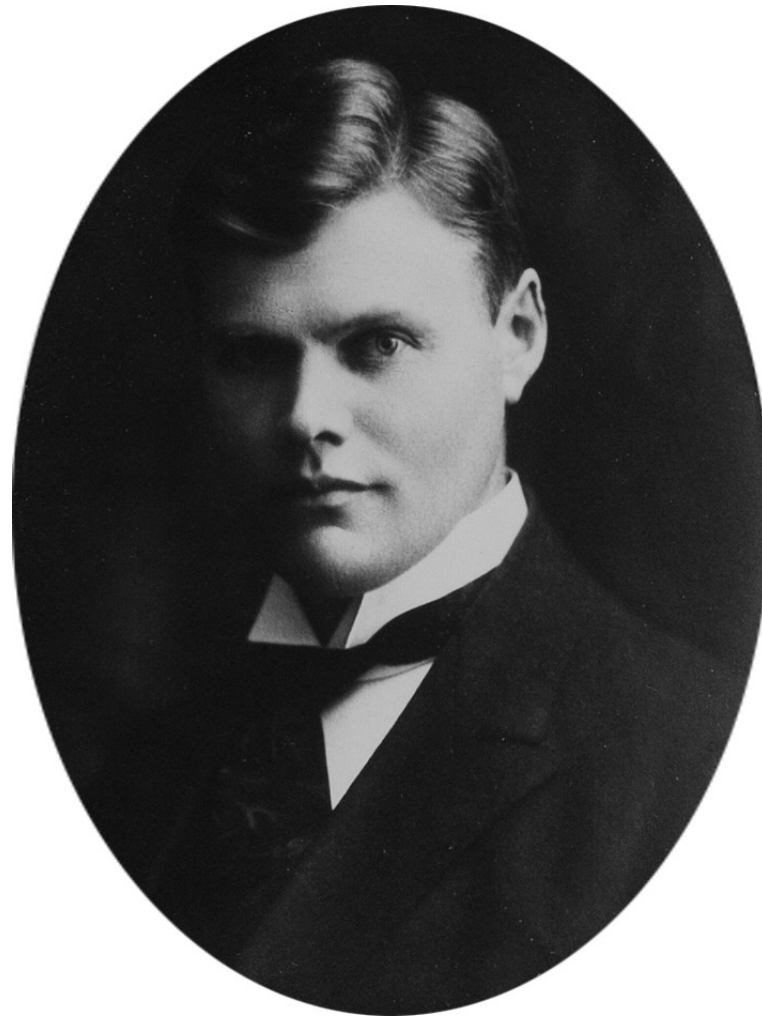
1916 Sjönöten totalt utrotad här

Vad blev det av Kandidaten ?

Uno Sundelin

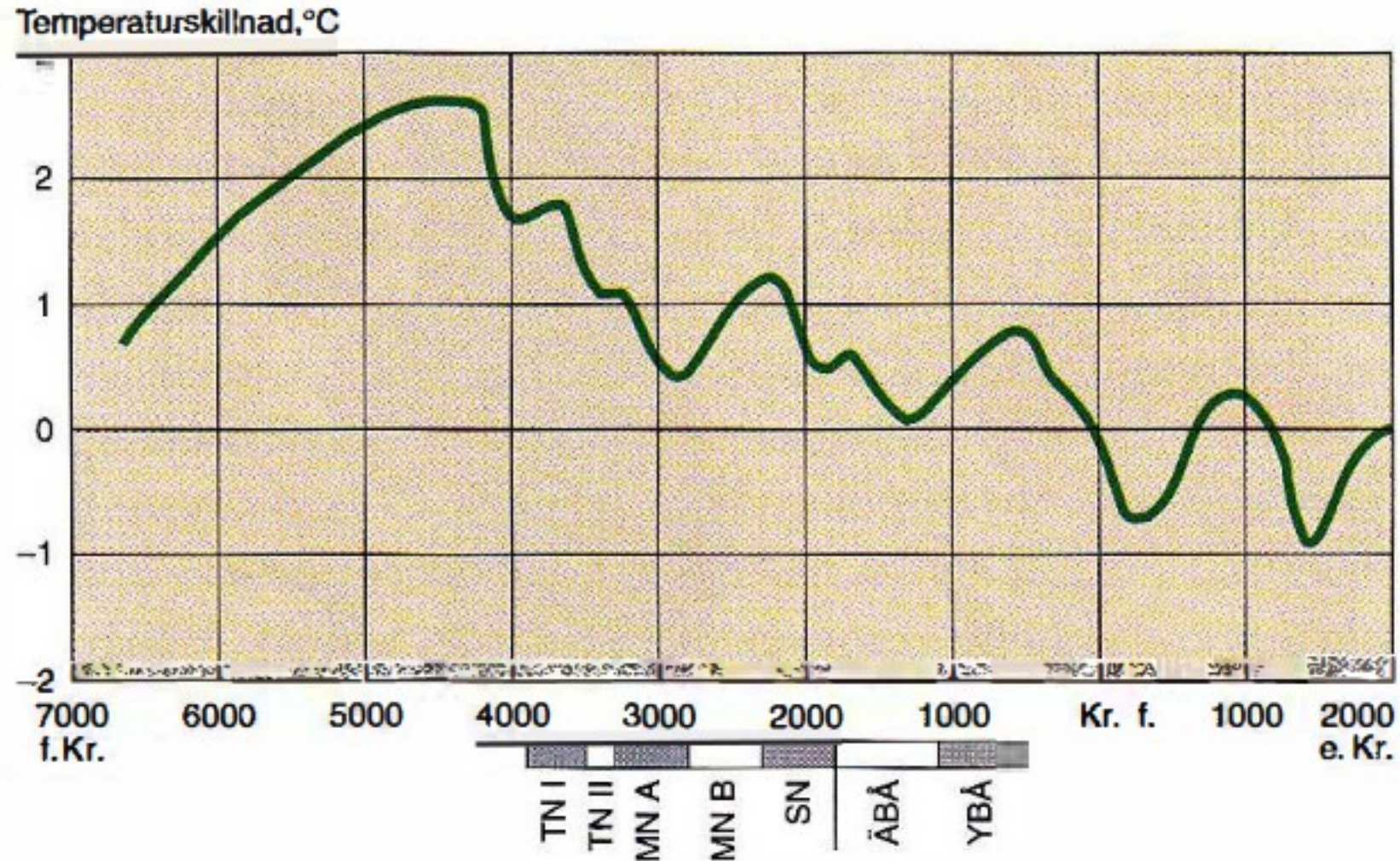
1886 - 1926

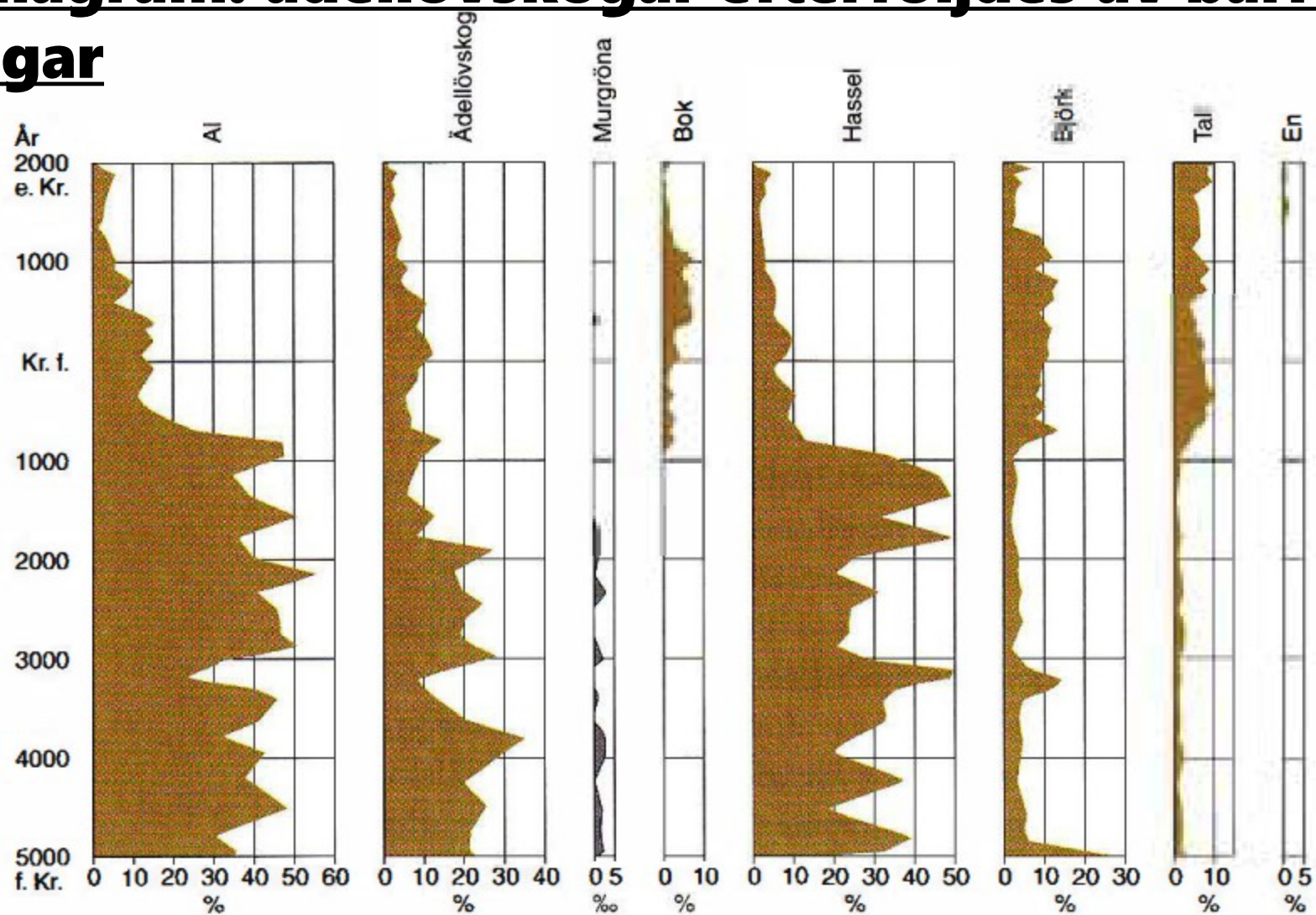
- Fil. dr. i geologi
- Pionjär inom pollenanalys

Ville förstå det svenska klimatets historia alltsedan isavsmältningen

Årstemperaturens växlingar från värmetiden till nutid

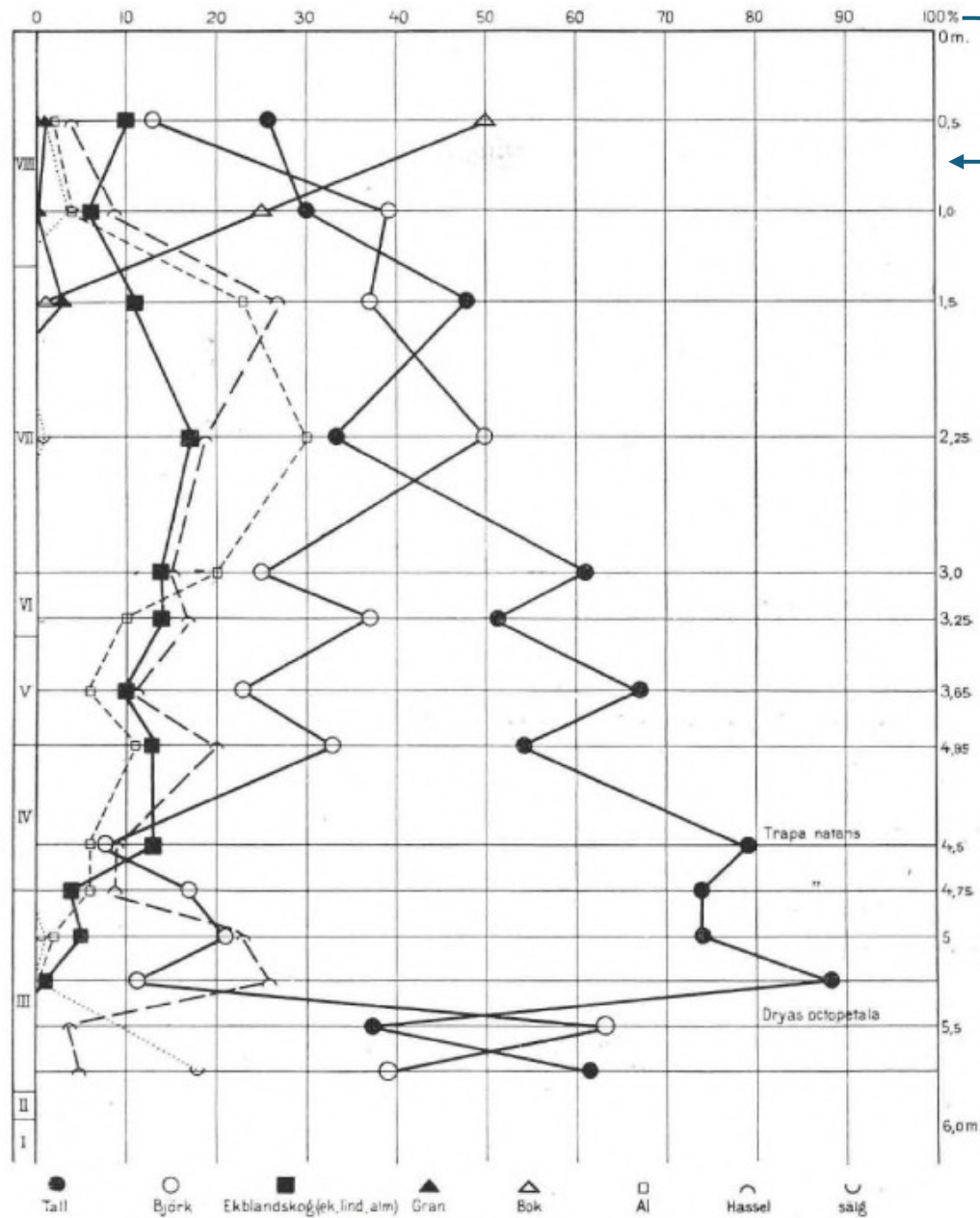
Pollendiagram: ädellövskogar efterföljdes av barr- och bokskogar

Uno Sundelin:

Pollendiagram från Dunshultsmossen

(Åsnen)

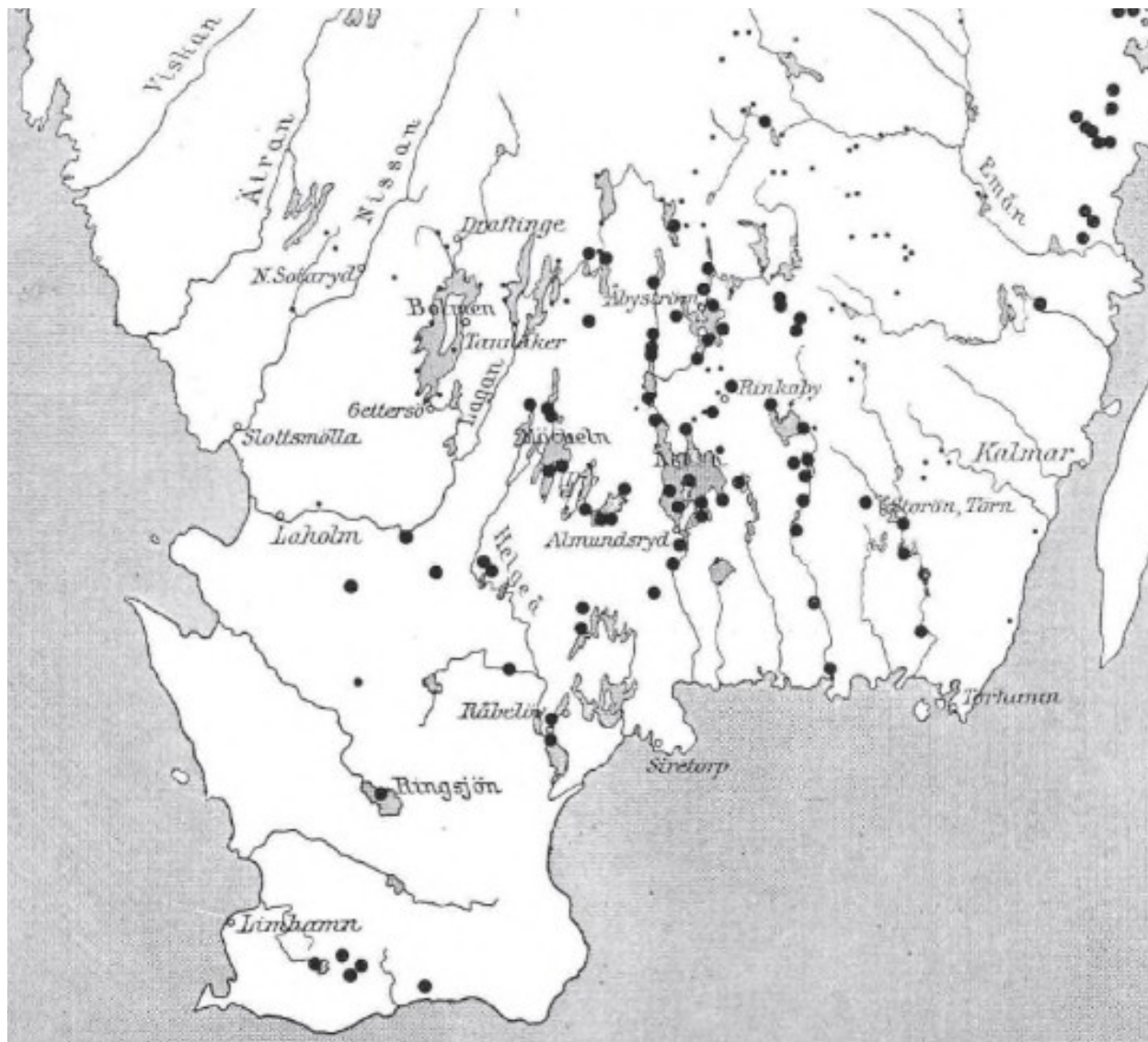

% av
pollensort

Djup
(meter)

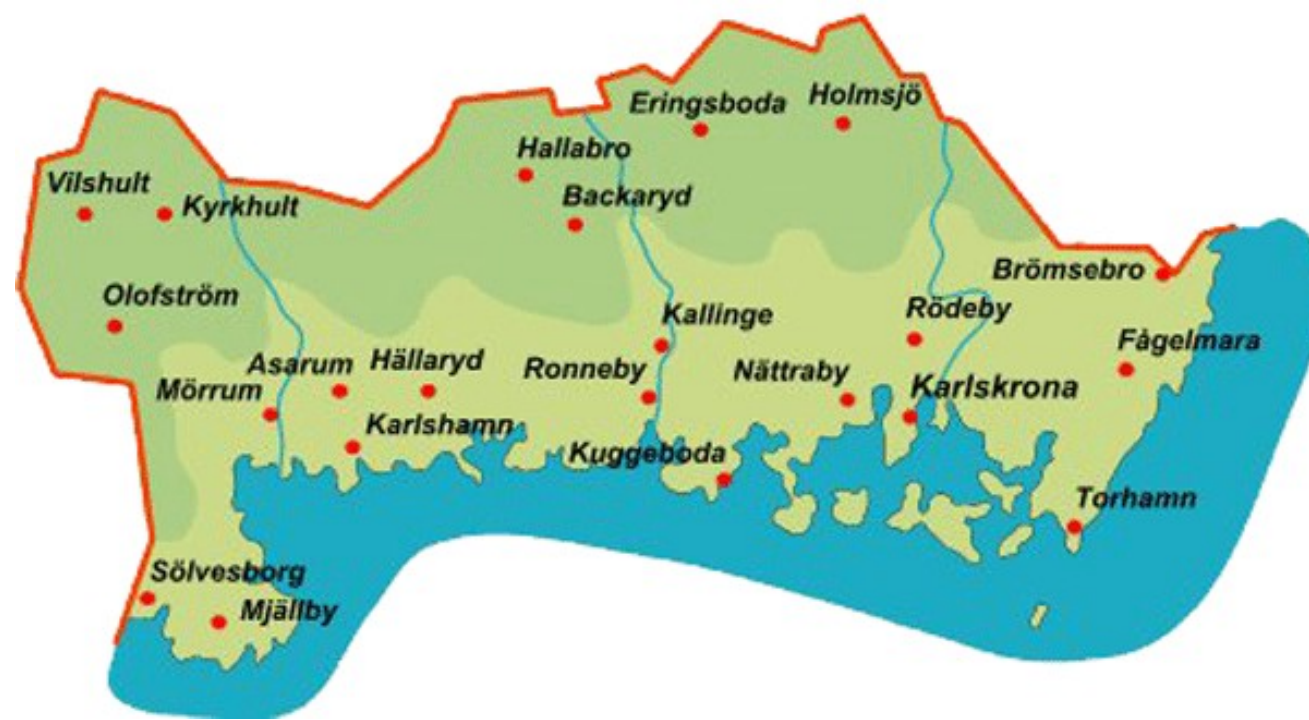
***Sjönöts
fynd***

Fig. 11. Pollendiagram från Dunshultsmossen, Åsnen.

Uno Sundelin:

- (stor prick)
Fossila fynd av sjönöt
- (liten prick)
Undersökt men ej hittat

Inom Helgeåns,

Mörrumsåns,

Ronnebyåns,

Lyckebyåns

vattenområden är sjönöten boplatsernas trogna följeslagare.

Uno Sundelin har lärt oss att

...sjönöten å småländska högland
är ett nära nog lika säkert

“ledfossil”

för strandbebyggelse under stenåldern som
flintorna”.

TACK!

